

Mehmet Akif'in Yakın Dostu Mithat Cemal'in Dine Bakışı

Mitat Durmuş*

*“Yok cüretim düşüp kapanıp secde etmeye,
Alınım semaya belki değer, kirletir diye.”*

Güzel sanat dallarından biri olan edebiyat ve onun bir alt kolu durumundaki şiir, dinî ve millî olanı yansıtmaması bakımından diğer sanat şubelerine oranla ayrı bir hususiyet arz eder. Sanat, insanın deruni âlemini görülebilir, duyulabilir ve hissedilebilir tarzda yansıtan, böyle bir âlemi mümkün olduğu ölçüde objektifleştiren, mesajlar iletebilecek forma kavuşturan beşeri bir faaliyettir. O başka bir tecrübeye icra edilemez ve bu anlamda sanat otonom olma özelliği gösterir.¹ Bir sanat eseri taklit edilebilir; fakat yeniden yapılamaz, tamamlanamaz. Ve her sanat eserinin kendine mahsus bir duygu dünyası, bu duygu dünyasının anlatacağı bir de konusu vardır. Ama bu konu “işte orada olan”, herkese açık bir konu değildir. Konu, sanatkarın yorumuyla, onun düşünce ve hayal dünyasından aldığı zevk ve şekille bize ulaşır. Gurûp hadisesi bilim adamları açısından değişiklik arz etmez ama her sanatkarın gurubu karşılayışı, onu anlatışı ve hissedışı başka başka şekil ve renktedir.

Sanatkarın farklı sezgi ve anlatış özelliği, onun estetik zevki ile doğrudan ilgilidir. Estetik zevk ise, yaşanan kültürün haddeden geçirilmesidir. Sanatkar, Prof. Dr. Sadık Kemal'in ifadesi ile; “... ister uyuşan, ister çatışan duygu, düşünce, hayal ve davranışlara sahip olsun, içinde yaşadığı cemiyetle bir takım münasebet ve bağlar kurar.”² Ve meydana getirdiği eser, konu edindiği cemiyetin, bedii fikir, duygu, düşünce, kabul ve davranışlar dünyasını, bir nispet dâhilinde yansıtır. Sanatçı ile ortaya koyduğu eser ve konu edinilen - dolayısıyla hitap ettiği- topluluk ve toplum arasında sıkı bir münasebet vardır. Edebiyat bilimciler edebi eseri tahlil ederken, aynı zamanda, bu eserin teşekkül ettiği cemaati yahut cemiyeti de tahlil etmiş olur. Zira edebi eseri hazırlayan ve şekillendiren yedi esas kavram vardır. Prof. Dr. Sadık Kemal Tural'ın tasnife tabi tuttuğu bu kavramlar sanatkar; cemiyet; edebiyat dünyası; milli kültür; kültür değişimleri; basın, dağıtım ve pazarlama; okuyucu kitleleri³ olup, biz bunlar içinde ilk beş kavramın çizdiği dairede sanatkar- edebi eser- cemiyet arasındaki ilişkiyi tahlil edebiliriz.

Sanatkar, kültürel değerlerin taşıyıcılığını omuzlarına almış insandır. Sanat dalları içinde şiir, T. S. Eliot'un ifadesi ile “milli olanı en fazla yansıtan”⁴ türdür. Bu bakımdan şair geleceğin namus bekçisi olarak milli kültür unsurlarını estetik zevk noktasında işleyip, milli olandan evrensel olana ulaşır. Zaten şair - aynı zamanda münevver- milli kültürü en üst düzeyde yaşayan ve yaşatan insandır.⁵

* Arş. Gör. Kafkas Üniversitesi Fen-Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kars

¹ Mehmet Aydın, **Din Felsefesi**, Selçuk Yay., Konya 1992, s. 288

² Sadık Kemal Tural, **Zamanın Elinden Tutmak**, Ecdad Yay., Ank. 1991, s. 26

³ Sadık Kemal Tural, **age.**, s. 27

⁴ T.S. Eliot, **Edebiyat Üzerine Düşünceler**, (Çev.: Sevim Kantarcıoğlu), KBY., Ank. 1991, s. 191

⁵ Erol Güngör, **Türk Kültürü ve Milliyetçilik**, Ötüken Yay., İst. 1989, s. 28

Milli kültürü, yaşayan fertlerin ruh dünyasına taşıyan sanat, kültürel normları belirleyen din ile sıkı bir ilişki halindedir. Sanat, sanatkâr ve din arasındaki ilişki, iki şekilde ele alınabilir: Dinden sanata doğru, sanattan dine doğru. Her dinin, büyük çapta kendi tesiri ile oluşmuş bir kültür çevresinde etkili olması kadar tabii bir şey olamaz. Din sanatın hem formuna, hem muhtevasına, hem de sanat türlerinden bir kısmının ön planda, diğer bir kısmının ise arka planda tutulmasına etki eder. Bu hükmü doğrulamak için her dini kültürden birçok örnek verilebilir. Mesela Yahudilik ve İslam, eski Yunan Antropomorfizmini temsil eden sanat eserlerine iltifat etmemiştir. Hıristiyanlık da önceleri aynı tavrı takınmış ama ortaya “Helenleşmiş bir din” anlayışı çıkınca mücadeleyi kaybetmiştir.⁶ Yine Müslüman sanatkârın güzelliği yarattığına değil, keşfettiğine inanması böylesi bir etkinin ürünüdür. Sanatkârın duyuş, düşünüş ve hissedişini bir form içinde savunmasına varıncaya kadar, sanat- din ilişkisi etkiler. Güzellik unsurunun estetik değer olarak farklı farklı izah edilişi dahi aynı sebebe bağlanabilir.

Giriş özelliğinde yaptığımız bu açıklamadan sonra, sanat ve sanatkâr karşısında derin bir saygı ve sevgi duyan Mithat Cemal Kuntay’ın şiirlerinde din temine döndüğümüz vakit, karşımıza dönemin dine bakışı ile paralellik arz eden unsurlar çıkar.

Bir yanda saraya, diğer yanda dine karşı tavır alan Osmanlı’nın son dönem aydınları, çevrelerinde oluşturdukları kültür dairesi içinde insanları kendi tavırlarından yana olmaya adeta gayret gösterirler. Lakin madalyonun diğer yüzünü temsil eden ve kiminin saraya, kiminin dine karşı engin bir sevgi duyusu, çatışma ortamındaki diğer fertlerin ıstırabına sebep olur.

Osmanlı devletinin son dönem yazar ve şairlerinden olan Mithat Cemal Kuntay da bu ıstıraptan yeterince gönlünü dağlamış birisidir. Dine karşı derin bir sevgi ve duyuş sahibi olan Mehmet Akif Ersoy’un hayatını, sanatını ve seciyesini yakından dost olarak gören ve bu gördüklerini kitap haline getiren Mithat Cemal, onda ilk tanışma anında aydın insan izlenimleri bırakmak için başvurduğu yolları anlatırken, din karşısındaki tavrını da şu cümlelerle ortaya koymuş olur.

"Sevgili okuyucularım, 35 yıl evvel Osmanlı İmparatorluğu’ndaki iki çeşit adam mühimdi: Saraya söven, dine söven.

Ben de evvela saraya kızdım. Sonra dine geçtim. O sabah Fransızca bir kelime öğrenmişim: “Asticot” kelimesi. Bu malumatım o kadar tazeydi ki, mutlaka kullanmalıydım. Bu kelimedden teşbih çıkararak dinlere hücum edersem bu adamın (Mehmet Akif’in) gözünde kim bilir ne kadar büyüyecektim. Fakat o kadar müttekim ki dışından dinsiz görünürken içimden korkuyordum. Başıma semavi bir afet gelmesin diye teşbihimi çabuk çabuk yaptım.: “Biliyor musunuz ki Mehmet Akif Bey, dedim; dinler avamı avlamak için kullanılan “asticot”lardır. Ama yüzünden belliydi: O bu kelimeyi anlamıyor. Teşbihimin de künhüne varamıyordu. Anlatmak lazım geldi:

“- Asticot” Fransız lisanında bir lügattir. Balık avlamak için oltanın ucuna konulan böcek manasına gelir.”⁷

Bu ifadelerde dikkati çeken iki önemli unsur vardır. Birincisi Mithat Cemal’in dine ve saraya söven iki insan gurubu içinde, kendisinin önce saraya sonra dine kızması şeklinde ifade edilen tavrıda kullanılan kelimedir. Diğerlerini “söven insan” olarak

⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz., Aydın, **age.**, s. 293

⁷ Mithat Cemal Kuntay, **Mehmet Akif (Hayatı- Seciyesi- Sanatı)**, Türkiye İş Bankası Yay., Ank. 1990, s.12-13

tanıtırken kendisini “kızan insan” olarak tanıtmayı son derece önemlidir. Çünkü kullanılan kelimedede, dine karşı tavır almış olsa bile bir saygı içinde olduğu görülebilir. Sövmek kelimesi ile kızmak kelimesi arasındaki fark da bu saygının ifadesi oluverir. Diğer ikinci önemli unsur ise, kızma noktasında dahi bir ürpertiye, bir korkuyu içinde hissetmesidir.

Din karşısındaki tavrını Mehmet Akif’i tanıdıkça değiştiren Mithat Cemal, “Üç İstanbul”⁸ isimli romanında da hemen hemen aynı ifadelerin değişik cümlelerle anlatımını yapar. Romanın baş kişisi durumunda olan Adnan Bey, gerçek hayatta Mithat Cemal’i temsil eder gibidir. Romanda, dine karşı herhangi bir fikir beyanında bulunmayan Adnan Bey’i yazar anlatıcı⁹ “ Adnan ateisti” cümlesi ile okuyucuya sunar.¹⁰ İki farklı cephesi romanın ilerleyen bölümlerinde ortaya çıkan Adnan Bey’in dine karşı lakayt tutumu yanı sıra, türbelerde ürperdiğini Allah’ın adını burada yad edince içinin huzurla dolduğunu görürüz. (Bu tutum yukarıya aldığımız alıntıyla da aynılık göstermesi bakımından önemlidir.) Adnan Bey’in yakın dostu konumunda olan şair Raif ve Dağistanlı Hoca onda dini düşüncenin olumlu yönde gelişmesine imkân sağlarlar. Romandaki diğer unsurları da göz önünde bulundurduğumuzda şair Raif’in Mehmet Akif’i, Adnan Bey’in ise, Mithat Cemal’i temsil ettiğini görülür.

Mithat Cemal Kuntay’ın gerek edebiyat âleminde itibar görmesinde, gerekse ondaki dini ve milli duyusun olumlu yönde kanalize edilmesine Mehmet Akif’in büyük etkisi olmuştur. Mehmet Akif’in özel hayatına dahi inandığı davanın yön veriyor olması, tebliğ ettiğini temsil etme noktasında problem doğurmadığı için Mithat Cemal tarafından derin bir sevgiyle karşılanır. Öyle ki Akif’in okuduğu kitapları okumak, onun sevdiği şiirleri ezberlemek ve bizzat Mehmet Akif’in şiirleri üzerinde yorum yapmak Mithat Cemal için ayrı bir ufuk olur.

Mehmet Akif’in dine bakışı ve bunu son derece hoşgörülü bir üslupla Kuntay’a anlatması, Mithat Cemal tarafından, gerek Akif’e, gerekse dine karşı sevgiye dönüşür. “Asticot” kelimesini anlamadı ve teşbihimin künhüne varamadı dediği Akif’in Fransızca kitaplardan çeviriler yaptığını öğrenince: “Bir kelime ile lisan âlimi, hayvanat âlimi ve hür fikirli oluyordum... (Hâlbuki bunlar) hep 18 yaşın neticeleri: O yaşta insan 4 dakikada âlim, 5 dakikada cahil olur”¹¹ diyen şair bu duyuş ve hissediş şiirinin mısralarında da dile getirir.

“Yok cüretim düşüp kapanıp secde etmeye,
Alnım semaya belki değer, kirletir diye.”¹²

Derin bir hissedişin ifadesi olan, yukarıdaki mısra da geçen huzura çıkış anının ürpermeleri, bu ürperme karşısında cüretini yok kabul etme, şairin din karşısındaki tutumunu anlatmış olur. Semayı kirletirim düşüncesi ile secdeye varamayan şair, gönlünü dönemin çalkantılarında dağlamanın bir neticesi olarak bulanık görür. Aslında semayı kirletirim düşüncesi ile secdeye varamayan şair, gönül telinin akord durumunu bize anlatmış olur. Bir yanda derin bir hissediş ve muhabbet varken, diğer yanda cüretini yok sayan bir insanın halet-i ruhiyesi ile karşı karşıyayız. Yakınlaştıkça sevgi

⁸ Mithat Cemal Kuntay, **Üç İstanbul**, Semih Lütfi Erciyas Basımevi, (Tarihsiz), 552 s.

⁹ Şerif Aktaş, **Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş**, Akçağ Yay., Ank. 1991, s. 84

¹⁰ Mithat Durmuş, “*Üç İstanbul Romanından İstanbul’a Bir Bakış*”, **Erciyes Dergisi**, Mayıs 1997, s. 23

¹¹ Mithat Cemal Kuntay, **Mehmet Akif (Hayatı-Seciyesi- Sanatı)**, Türkiye İş Bankası Yay., Ank. 1990, s.13-15

¹² Mithat Cemal Kuntay, **Türkün Şehnamesinden**, MEB., İst. 1971, s.56

duyan fakat sevgi duydukça endişe yaşayan şair gerek dönemin, gerekse kendisinin durumunu bu çatışma ile çok güzel anlatmış olur. Meseleye bu yönü ile baktığımızda sevgi unsurunun Mithat Cemal Kuntay'da endişe ile birlikte teşekkül ettiğini görürüz. Gerçekte de sevgi, sevilene karşı duyulan hissin bir endişe ile birlikte yaşanıyor olmasıdır.

Vatana duyulan sevginin dine duyulan sevgiden daha fazla oluşu şairi kimi zaman "âsileştirmiştir". Asileşmek fiilini bizzat Mithat Cemal Kuntay'ın kendisi kullandığı için biz de kullanmak ve hatta ifade etmek istedik.

"Beynimde o âsî sesimin velvelesiyle,
Kalbimde o imanın en son nefesiyle.

Hep haykıracak, haykıracak; haykıracaktım,
Tanrım seni hatta bulacaktım, soracaktım."¹³

"Kolu Kesik Askere" isimli şiirinin mısralarında dile getirdiği bu duyuş, 1914 yılının savaşlarla en yoğun günleri yaşadığı döneme rastlar. Vatan topraklarının büyük bir bölümü işgal edilmiş ve var olan birlik, ancak küçük bir alanı korumakla yetinebiliyor. Balkan Savaşı'na, I. Dünya Savaşı'na, kısacası Kurtuluş Savaşı'na cephelere giderek katılan Mithat Cemal Kuntay, ıstırabını dindirmek için, gönlünden geçenleri, keşke olmasaydı deyip soru halinde Tanrı'ya yöneltirken, bu noktada da, Mehmet Akif gibi derin bir duyuşun dünyasının iklimini soluklanmaktadır.

"En kanlı şenâatle kovulmuş vatanından,
Milyonla hayatın yüreğinden gidiyor kan!
İslam'ı elinden tutacak, kaldıracak yok...
Nâ-hak yere feryad ediyor: Âcize hak yok!
Yetmez mi musab olduğumuz bunca devâhî?
Ağzım kurusun... Yok musun ey adl-i İlahî?"¹⁴

sorusunu soran Akif gibi Mthad Cemal de "Tanrım seni hatta bulacaktım, soracaktım" diyerek bir nevi "beynindeki o âsî sesin velvelesi" ile Tanrı'ya "seni hatta bulacaktım" şeklinde seslenerek, Tanrı'ya hesap soruyormuş gibi tavır alır. Mısrada geçen "seni" sözcüğü bir saygı sözcüğü olmaktan çıkıp sinirli bir ruhun halini ifade eden sözcük olmuştur. Bu sözcüğü daha da şiddetli ve etkili kılmak için kullanılan "bulacaktım", "soracaktım" sözcükleri, şairin şahsi tasavvurlarını anlatan "sembolik bir form"¹⁵ konumundadır.

Savaş yıllarını son derece yoğun bir ortamda yaşayan Mithat Cemal, vatan evlatlarının birer birer şehit ve gazi oluşu karşısında "cihan dolusu hissini" bir noktada toplayarak âsileşme temayülleri göstererek imanının yok olacağından korkar. Birçok şey içinde Tanrı'yı da inkâr edecek bir durma geldiğini yine onun -"Kolu Kesik Askere" isimli- şiirindeki mısralarda buluruz.

"Geçtin o kesik kolda o manalı düğümle;
Baktım azalan gövdene her günkü gözümle.

Bir an ki, fakat çehreni gördüm mütebessim,
Bir noktaya toplandı cihanlar dolu hissım.

¹³ Mithat Cemal Kuntay, *age.*, s.34

¹⁴ Mehmet Akif Ersoy, *Safahat*, MEB. Yay., İst. 1996, s. 233

¹⁵ Necla Erat, *Sembolik Form Olarak Sanat*, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İst. 1977, s.63

Bir damla kıvılcım gezip âsâbımı yaktı;
Birden bire imânımı hattâ yakacaktı:

Her şey düşecek, devrilecek; sâde ayakta
İnkârımın en son sesi dimdik duracak ta;”¹⁶

Mısradaki geçen “*İnkârımın en son sesi dimdik ayakta duracak ta;*” söz gurubu içindeki “ta” kullanımını bir yönü ile “*yok musun ey adl-i ilahi*” sorusunun karşılığı olurken, diğer yandan içinde bulunulan durumdan şikâyet söz konusudur. İnkârın baş göstermesi ile birlikte her şeyin “düşecek” ve “devrilecek” oluşunu ifade etme şairin durumdan şikâyetçi olduğunu gösterir. Şairin ruhundaki çatışmalar, dönem neslinin ruhundaki çatışmalarla hemen hemen aynıdır. Bu dönem nesli uğradığı zulmün sebebini soracak, kendine teselli bulabilecek birini aradığında bütün sorularını Tanrı’ya yönelterek cevap almak isterler. Bu durum ferdi planda da aynı şekilde kendini gösterir. Zira eşi Fatma Hanım’ın ölümü karşısında Tanrı’ya

“Bildir bana nerde, nerde yâ-Rab?..
Kim attı beni bu derde yâ-Rab?..”¹⁷

sorularını yönelten Abdülhak Hamid Tarhan, Makber isimli eserini böylesi bir cevap arama ve cevap ararken kendine teselli bulma düşüncesi ile vücuda getirmiştir.

Mithat Cemal Kuntay’ın Tanrı’ya sorular sormasında başka bir sebep daha vardır ki o da, toprağı vatan kılan unsurun dinî içerimleri bünyesinde bulunduruyor olmasından kaynaklanır. Toprağın vatan kılınma rüyasını cephelerde bizzat gören şair, toprağa düşen binlerce vatan evladının gönlündeki imana işte burada şahit olur.

“Bayrakları bayrak yapan üstündeki kandır.
Toprak eğer uğruna ölen varsa vatandır.”¹⁸

Söylemi böylesi bir şahit oluşun dile getirilmesinden başka bir şey değildir. Yukarıya aldığımız mısradaki geçen Tanrı’ya “Seni hatta bulacaktım, soracaktım” ifadeleri toprağın vatan olma rüyasına şahit olmuş bir insanın, toprak- vatan- din üçlemi içinde yaşanan hayatın zorluklarına bakış açısının hangi doğrultuda ve hangi atmosferde teşekkül ettiğini gösterir. Sorular sorup da cevap arama ve kendine psikolojik olarak bir savunma hattı çizebilme, şairde coşkun deniz dalgalarının sükûnet bulması gibi büyük bir ruhi boşalmanın doğmasına sebep olur.¹⁹ Kolu kesik asker karşısında cihan hissiyatını bir noktada toplayıp, bir damla kıvılcımla bütün imanını yakacak duruma gelen Mithat Cemal Kuntay, kahramanın toprağı vatan kılma rüyasını, toprak üzerindeki mabetlerle anlatmak ister.

“Yurdum dediğin toprağı çiğnetmedim işte
Ufkumda dizilmiş sayısız mabedim işte!”²⁰

Biz bu mısradan hareketle şairin mabet- vatan, toprak- din bağlantısını kurarak devletin temel harcını kurduğunu ve vatan mefhumuna bakış açısının dini bir içerik taşıdığını söyleye biliriz. Şehit düşen veya gazi olanların amacı, toprağı sayısız mabetle

¹⁶ Mithat Cemal Kuntay, *age.*, s. 33

¹⁷ Abdülhak Hamid Tarhan, *Makber*, Kanaat Kitabevi, İst. 1944, s.19

¹⁸ Mithat Cemal Kuntay, *age.*, s. 2

¹⁹ Alfred Adler, *İnsanı Tanıma Sanatı*, (Çev.: Kamuran Şipal), Say Yay., İst. 1992, s. 183

²⁰ Mithat Cemal Kuntay, *age.*, s. 39

süslemek ve donatmak olduğu gibi şair, istikbal neslinin de aynı idealleri yakalamasını arzular.

“Senden de yaşarsan, senin oğlun bunu bekler.
Kurtarmalıdır yurdu bu eller, bu bilekler.”²¹

Devletin temelini sağlam bir zemine oturtmak isteyen şair Mithat Cemal, birçok şiirinde vatan ve devlet ikilemine üçüncü bir değer mahiyetinde dini kahramanları da katarak mısralarında fikri söylemlerini ifade etmeye çalışır. Bazen Edebalî'nin asâsı ve sesinde, bazen Hacı Bektâş-ı Veli'nin nefesinde, bazen yiğit erlerin kanı ile akan iman selinin alevi ile vatanın din ile kurduğu ilişki ifade edilmiş olur.

“Doğmuş ta bu Devlet Edebâlî'nin evinde,
Akmışta akan kan seli îmân alevinde.”²²
Bazen Edebâlî'nin asâsında, sesinde;
Bazen Hacı Bektaş-ı Veli'nin nefesinde;²³

Devlet- din ilişkisi yahut devletin dini temeli noktası üzerinde özenle duran Mithat Cemal Kuntay, tarihi şahsiyetleri de bu iki mefhuma dayanarak olarak anlatır. İstanbul'un fethini milli bir zaferin inkişafı olarak görürken aynı zamanda İslamiyet'in de bir üstünlük nişanesi olarak değerlendirilmesini ister.

“Hâlâ, zafer hadisini söyler denizde su;
Korkunç ufukta dalgalanıp fethin ordusu.
Hâlâ, fezada dağlar aşar beş ezan sesi;
Kaysarlerin ezan dolu Kostantiniyyesi.”²⁴

“Fatih'e” isimli şiirinde dile getirdiği bu duygularda toprağın vatan kılınışını ezanla birleştirmek arzusunda olan şair, hayatı bir üsluba kavuşturan ve medeniyetleri kuran gücün motive edilmiş ruhi potansiyeller olduğunun farkındadır. Ferdin veya bir toplumun ruhî potansiyelinin motivasyonu, bir bilgi meselesi yahut aklî bir düzenleme değildir; bir inanç ve heyecan yükleme olayıdır. Bu iman ve heyecan yüksek olduğu zaman bilinci de, bilinçaltını da, bilinç üstünü de etkiler. Bilgi ve bilinç, bu motivasyon yönünde, dünyanın yorumlanması ve düzenlenmesinin imkanlarını verir; aynı zaman da imanı besleyici ve pekiştirici görevler yükler. İnsan davranışlarını ve millet hayatını bu ruhi güç ve motivasyonlar oluşturup şekillendirir. Dinin kahramana vermiş olduğu ruhi güç ve heyecan bütün tabiat şartlarına karşı aksiyonunu yürütür. İşte bu gücün sahibi olan Fatih Sultan Mehmet, İstanbul'u bir Türk-İslam memleketi haline getirirken kaynağını bu gizli güçten almaktaydı. Bu gizli gücün cazibesi ile Rüstem Paşa Camisi'ne giden Mithat Cemal Kuntay, burada Tanrı'ya şöyle seslenir.

“Bir noktasında sade durur, dinlenir sızım;
Bir parçacık şu kubbeni ver asumansızım!”²⁵

Şairdeki bir parçacık kubbe ile asumansız kalış temî, onun Tanrı'ya duyduğu sevginin de bir ifadesi olarak çıkar karşımıza.

²¹ Mithat Cemal Kuntay, *age.*, s. 39

²² Mithat Cemal Kuntay, *age.*, s. 24

²³ Mithat Cemal Kuntay, *age.*, s. 25

²⁴ Mithat Cemal Kuntay, *age.*, s. 30

²⁵ Mithat Cemal Kuntay, *age.*, s. 56